

УДК 657

ДИСКОНТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ МСФЗ

Шепелюк В.А.¹, Юнацький М.О.²

¹ к.е.н., доцент, доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна

тел.: (044)-455-57-07, e-mail.: verashepeliuk@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6270-5936,

² к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16, 50005, Україна

тел.: (056)-409-77-97, e-mail.: office@donnuet.edu.ua

ORCID:0000-0003-2093-716X, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-80-84>

DISCOUNTING AS A FINANCIAL TOOL FOR THE VALUATION OF ACCOUNTING OBJECTS: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION IN TERMS

Shepeluk V.¹, Iunatskyi M.²

¹ Ph.D. in economics, associate professor, associate professor of the department of national economics and finance,
“KROK” University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine

tel.: (044)-455-57-07, e-mail.: verashepeliuk@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6270-5936,

² Ph.D. in economics, associate professor of the department of finance and banking, Donetsk National University of
Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, st. Tramvajna, 16, 50005, Ukraine,

tel.: (056)-409-77-97, e-mail.: office@donnuet.edu.ua

ORCID:0000-0003-2093-716X, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-80-84>

Анотація. В умовах фінансiалiзацiї свiтової економiки показник вартостi стає ключовим показником ефективностi функцiонування будь-якого суб'єкта господарювання. Згiдно з класичною теорiєю корпоративних фiнансiв пiдвищення вартостi суб'єктiв господарювання в економiцi за незмiнних умов стає запорукою зростання соцiально-економiчного добробуту в серединi краiни. Зростання вартостi компанiї на ринку є вiдображенням потенцiйної дохiдностi для iнвесторiв, що, своєю чергою, призводить до стимулювання позитивних очiкувань iнвесторiв та зростанню цiни акцiї. У той же час необхiднiсть бачення перспектив розвитку компанiї, її конкурентоспроможностi в середовищi свiтового бiзнесу об'єктивно вимагає використання сучасних пiдходiв та методiв оцiнювання вартостi компанiї. Одним з нововведень МСФЗ, для українського бiзнесу стало застосування дисконтування для вартiсної оцiнки об'єктiв облiку, якi буде розкрито у фiнансовiй звітностi. В рамках даної статтi визначимося, що таке дисконтування для вартiсної оцiнки об'єктiв облiку, як вона розраховується i в яких випадках це треба робити. Питання дисконтування розкритi в Стандартi МСФЗ (IFRS) 13 «Оцiнка справедливої вартостi» (далі - МСФЗ 13). Дисконтована, або поточна вартiсть є сума очiкуваного в майбутньому доходу, витрати або платежу (майбутньої суми), дисконтована на основi тiєї чи iншої процентної ставки. Питання ставиться таким чином. Ми знаємо певну суму, яку отримаємо або виплатимо через певний час, але не знаємо, яка в даний час вартiсть майбутнього платежу. Дисконтування вартостi засноване на реально iснуючому положеннi про те, що деяка сума грошей сьогодні коштує бiльше, нiж в майбутньому, через рiк або кiлька рокiв, через те, що вона може бути використана для отримання доходу у виглядi вiдсоткiв. Розрахунок поточної вартостi, або дисконтування, дає вiдповiдь на поставлене запитання.

Ключові слова: бухгалтерський облiк, мiжнароднi стандарти фiнансової звітностi, оцiнка зобов'язань, облiкова iнформацiя, справедлива вартiсть, iсторична собiвартiсть, вартiсть погашення, теперiшня вартiсть, дисконтування, облiкова полiтика.

Формул.: 0, рис.: 0, табл.: 1, бiбл.: 2

Annotation. In the context of the financing of the world economy, the cost indicator becomes a key indicator of the efficiency of the functioning of any business entity. According to the classical theory of corporate Finance, the increase in the value of business entities in the economy under constant conditions becomes the key to the growth of socio-economic well-being within the country. The growth of the company's value in the market is a reflection of the potential profitability for investors, which, in turn, leads to the stimulation of positive expectations of investors and the growth of

the share price. At the same time, the need to see the prospects of the company's development, its competitiveness in the global business environment objectively requires the use of modern approaches and methods of assessing the value of the company. One of the innovations IFRS, for Ukrainian business was the use of discounting for the valuation of accounting objects, which will be disclosed in the financial statements. In this article we will determine what is the discounting for the valuation of accounting objects, how it is calculated and in what cases it should be done. The issue of discounting is disclosed in IFRS 13 fair value Measurement (IFRS 13). Discounted or present value is the amount of expected future income, expense or payment (future amount) discounted based on a particular interest rate. The question is posed in this way. We know a certain amount that will be received or paid after a certain time, but do not know what is the current value of the future payment. The discounting of value is based on the real situation that a certain amount of money today is worth more than in the future, in a year or several years, for the fact that it can be used to generate income in the form of interest. The calculation of the current value, or discounting, gives an answer to the question.

Key words: *accounting, international financial reporting standards, valuation of liabilities, accounting information, fair value, historical cost, redemption value, present value, discounting, accounting policy.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 1, bibl. : 2

Постанова проблеми. Дисконтування стало застосовуватися як метод, що полягає у приведенні економічних показників різних років до порівнянної за часом виду, приблизно в кінці ХІХ століття, коли стрімкий розвиток капіталізму призвело до появи великих довгострокових проектів. У цьому значенні дисконтування стало використовуватися для підготовки довгострокових бізнес-планів та оцінки інвестиційних програм, розрахованих на реалізацію протягом тривалого часу.

Але наскільки ця тема актуальна для бухгалтерського обліку? До появи МСФЗ немає свідчень того, що дисконтування якимось чином застосовувалося при складанні фінансової звітності. У бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, на відміну від бізнес-планування, фіксуються вже відбулися факти господарської діяльності. З точки зору МСФЗ, застосування дисконтування при підготовці фінансової звітності важливо для користувачів цієї звітності, які іменуються інвесторами і які розглядають звітують компанії як можливий об'єкт інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження МСФЗ в Україні досліджували ряд провідних українських науковців, зокрема Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голова, Г. Г. Кірейцев, В. М. Костюченко, О. В. Небильцова та інші дослідники, праці яких варті уваги. Та зважаючи на значні здобутки проведених досліджень, все-таки залишаються питання, які

потрібно більш глибоко розкрити. Наприклад, актуальною є проблема достовірної оцінки активів і зобов'язань.

Як свідчать проведені теоретичні та практичні дослідження, питанням оцінки приділялася недостатня увага, унаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, знижується ефективність прийняття управлінських рішень. Окремі питання оцінки в бухгалтерському обліку знайшли своє відображення в роботах українських вчених та ближнього зарубіжжя: М. Т. Білухи, Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, В. В. Сопка, Н. М. Малюги, Р. С. Кужельного, В. Г. Швеця. Однак питання дисконтування для вартісної оцінки об'єктів обліку є особливо гострим для підприємств. Оскільки підходи до оцінки складових активів та пасивів підприємства досить різноманітні згідно з Концептуальною основою МСФЗ.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є встановлення доцільності та обґрунтування порядку перегляду вартісної оцінки об'єктів обліку відповідно до МСФЗ як ключового елементу методу бухгалтерського обліку з урахуванням умов господарювання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У бухгалтерському обліку фінансовий стан будь-якої організації розглядається виходячи з величини і структури активів, зобов'язань, капіталу, сформованих на певну дату. У цьому сенсі дисконтування по відношенню до того чи

іншого об'єкту може робити істотний вплив на фінансове становище компанії. Це безпосередньо пов'язано з оціночними коригуваннями активів, зобов'язань, капіталу щодо приведення їх до поточної вартості, за якою вони відображаються на відповідних статтях звіту про фінансовий стан на звітні дати в період свого життя. При цьому остаточний фінансовий результат (при успішному закінченні терміну того чи іншого активу, зобов'язання) ні в якій мірі не залежить від того факту, застосовувалося дисконтування чи ні. Виявляється вплив лише на структуру фінансового результату, що розподіляється по звітних періодах, а також виділення у фінансовому результаті процентної складової.

У МСФЗ дисконтування є невід'ємною частиною обліку; цей процес може вплинути на балансову вартість будь-якої статті балансу і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період. Назвемо сфери бухгалтерського обліку, де в основному застосовується метод дисконтування:

- оцінка первісної вартості отримуваних активів (п.18 МСБО 2 «Запаси», п. 23 МСБО 16 «Основні засоби», п. 32 МСБО 38 «Нематеріальні активи»);

- оцінка довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованості (п. 4.1.2, 4.1.3 МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», п. 38 додатка А до МСБО 39);

- облік продажів у розстрочку (п. 11 МСБО 18 «Дохід»);

- облік операцій з фінансової оренди (п. 20 МСБО 17 «Оренда»);

- облік операцій із цінними паперами (МСБО 39).

Дисконтування використовується для розрахунку таких балансових показників, як:

- амортизована вартість позик і дебіторської заборгованості, інвестицій, утримуваних до погашення, і фінансових зобов'язань, що відображаються за амортизованою вартістю;

- вартість зазнали знецінення не котируваних пайових інструментів, які не обліковуються за справедливою вартістю

тому, що справедлива вартість не може бути надійно оцінена, і вартість активів, які є похідними інструментами, які пов'язані з такими не котируваних пайовими інструментами і розрахунок за якими повинен бути здійснений шляхом поставки таких пайових інструментів;

- справедлива вартість фінансових активів та фінансових зобов'язань, що відображаються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, і фінансових активів, наявних для продажу, в разі застосування дохідного підходу до визначення справедливої вартості;

- вартість резервів, які визначаються як зобов'язання з невизначеним строком або зобов'язання невизначеною величини, у випадках, коли вплив фактора часу на вартість грошей істотно;

- вартість зобов'язань щодо програм пенсійного забезпечення та зобов'язань з винагород після закінчення трудової діяльності;

- вартість чистих інвестицій у фінансову оренду.

Якщо поточна вартість майбутніх грошових потоків істотно відрізняється від їх номінальної вартості, то для оцінки поточної вартості використовується механізм дисконтування. Якщо вплив часу на вартість грошей не істотний, тоді дисконтування не застосовується. Як правило, це стосується поточних заборгованостей, строк погашення яких не більше одного року. Немає сенсу за відсутності гіперінфляції дисконтувати короткострокові векселі або поточну дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, якщо вони видаються (виникають) і погашаються в межах нормального операційного циклу.

Крім того, за МСФЗ, дисконтування використовується не тільки для балансових оцінок активів і зобов'язань. Можна виділити як мінімум ще два напрямки обов'язкових процедур з дисконтування. Це - розрахунок «проміжних» показників, які враховуються або беруться до уваги для балансових оцінок показників, які подаються в звіті

про фінансовий стан. Прикладами таких «проміжних» показників можуть бути:

- справедлива вартість фінансових активів і фінансових зобов'язань при їх первісному визнанні в випадках, коли для визначення справедливої вартості застосовується прибутковий підхід;

- первісна вартість (собівартість) запасів, основних засобів, нематеріальних активів у разі придбання їх на умовах відстрочення платежу;

- справедлива вартість основних засобів, нематеріальних та інших активів, що перебувають у сфері дії Стандарту МСФЗ (IAS) 36 «Зменшення корисності активів», коли для визначення справедливої вартості застосовується прибутковий підхід;

- цінність використання основних засобів, нематеріальних та інших активів, що перебувають у сфері дії Стандарту МСФЗ (IAS) 36 «Зменшення корисності активів»;

І нарешті, для розкриття інформації в примітках про справедливую вартість активів і зобов'язань, які не відображаються у звіті про фінансовий стан за справедливою вартістю, можуть знадобитися розрахунки поточної вартості у випадках, коли для визначення справедливої вартості застосовується прибутковий підхід.

Дуже детально правила дисконтування викладені в МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». Хоча ці правила стосуються безпосередньо оцінки справедливої вартості, але вони можуть враховуватися, з методологічної точки зору, і для оцінок об'єктів, що знаходяться поза сферою цього Стандарту.

Перш за все МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» виділяє три підходи до визначення справедливої вартості: ринковий, витратний і прибутковий. Методи оцінки справедливої вартості, що передбачають дисконтування, застосовуються саме при прибутковому підході. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», параграф В13, так і визначає, що теперішня вартість є застосування дохідного підходу. Згідно дохідного

підходу майбутні суми (наприклад, потоки грошових коштів або доходи і витрати) перетворюються в єдину суму на поточний момент (тобто дисконтовану). Дисконтована вартість - це інструмент, який використовується для зв'язування майбутніх сум (наприклад потоків грошових коштів або значень вартості) з існуючою сумою з використанням ставки дисконтування. Власне кажучи, МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» дає загальне визначення поточної вартості, яка не змінюється в залежності від того, для яких цілей використовується дисконтування.

Далі МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» звертає увагу, що в результаті дисконтування оцінка справедливої вартості відображає поточні ринкові очікування щодо майбутніх сум. Визначення справедливої вартості активу з використанням дисконтування охоплює кожен з нижченаведених елементів, з точки зору учасників ринку, на дату оцінки:

- оцінка майбутніх грошових потоків від оцінюваного активу або зобов'язання;

- очікування щодо можливих змін суми і часу отримання потоків грошових коштів, що представляють невизначеність, притаманну потокам грошових коштів;

- тимчасова вартість грошей, представлена ставкою по безризиковим монетарних активів, терміни погашення або терміни дії яких збігаються з періодом, що охоплюються потоками грошових коштів і які не представляють ніякої невизначеності щодо термінів і ризику дефолту для їх власника (т. е. безризикова ставка винагороди);

- ціна, що сплачується за прийняття невизначеності, властивої потокам грошових коштів (т. е. премія за ризик);

- інші доречні фактори. Всі зазначені вище елементи враховуються і при визначенні справедливої вартості зобов'язання з використанням дисконтування, плюс ще один дуже важливий елемент - ризик невиконання цього зобов'язання, в тому числі власний кредитний ризик.

Залежно від того, як використовуються перераховані вище елементи, розрізняються між собою методи оцінки за дисконтованою вартістю. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» виділяє три таких методи:

- метод коригування ставки дисконтування;
- 1-й метод оцінки за очікуваною теперішньою вартістю;

- 2-й метод оцінки за очікуваною теперішньою вартістю.

Принципові відмінності між методами засновані на комбінації розраховуються двох показників: ставки дисконтування і майбутніх сум, що підлягають дисконтуванню. Для зручності сприйняття ці відмінності можна представити в таблиці 1 «Відмінності в методах оцінки за дисконтованою вартістю».

Таблиця 1

Відмінності в методах оцінки за дисконтованою вартістю

	Метод коригування ставки дисконтування	1-й метод оцінки за очікуваною теперішньою вартістю	2-й метод оцінки за очікуваною теперішньою вартістю
Ставка дисконтування	Скоригована з урахуванням ризику	безризикова	відкоригована з урахуванням премії за ризик
Майбутні суми	передбачені договором, обіцяні або найбільш ймовірні потоки грошових коштів	відкориговані з урахуванням ризику очікувані потоки грошових коштів	НЕ відкориговані з урахуванням ризику очікувані потоки грошових коштів

Розрахунки поточної вартості, безумовно, ведуть до збільшення навантаження на бухгалтера, що становить фінансову звітність за МСФЗ. Ситуація ускладнюється невеликою ймовірністю того, що збільшення навантаження буде супроводжуватися підвищенням розміру оплати праці. Тому в інтересах бухгалтера в максимальному ступені звузити коло об'єктів, що підлягають дисконтуванню, і вміти професійно довести при цьому свою позицію перед аудитором.

Висновки. Сьогодні пріоритетним напрямом розвитку оцінки активів і зобов'язань підприємств є концепція справедливої вартості, оскільки ця оцінка найкраще відображає дійсну вартість активів і зобов'язань. Незважаючи на докладний опис концепції справедливої вартості, який наводиться у МСФЗ 13 «Оцінка за справедливою вартістю», позиції вчених і практиків щодо доцільності її застосування в обліку різних активів і зобов'язань досить суперечливі, тобто використання оцінки за справедливою вартістю, з одного боку, є кроком назустріч інвесторам, а з іншого боку, знижує якість фінансової звітності через суб'єктивізм під час вибору методів

її оцінки, оскільки цей вибір належить до юрисдикції професійних суджень бухгалтера. Варто зазначити, що в міжнародній практиці досить комплексно розроблено цю оцінку, що підтверджує її переваги, але водночас є складнощі в її розумінні, а саме визначенні справедливої вартості методом теперішньої (дисконтованої) вартості.

Література:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості». URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_068.

Reference:

1. International Financial Reporting Standards. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010.20.
2. International Financial Reporting Standard 13 "Fair Value Measurement" Available at: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_068.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2019 р.